

TUDOMÁNYOS DOKUMENTÁCIÓ ÉS SZERZŐI JOG

Nizsalovszky Endre

I.

Korunk tudományos haladásának nemcsak a publikációk számának rohamos növekedése a fokmérője /1/, hanem egyik jellegzetes tünete az is, hogy - amint ezt illetékesek többször megállapították - a tudományos kutató - és nyilván hasonlóan a tudományos eredmények gyakorlati felhasználója - színvonalon maradásához már nem elég a publikációk figyelemmel kísérése /ami a szerkesztési és nyomdai átfutási idő folytán szükségképpen helyrehozhatatlan lemaradáshoz vezet/, hanem a kutatók közötti személyes kapcsolatok állandó fenntartása, a legújabb eredmények szóbeli kicserélése is elengedhetetlen, amit a különböző elnevezésű és ugyancsak egyre gyakoribbá váló összejövetelek nyújtanak. Nem tudok róla, hogy az ilyen összejöveteleken valaki a még más módon nem is publikált szellemi termékének felhasználása, arra további kutatások építése ellen vagy beszámolójának szak-, illetve napilapokban közreadott, akár aprólékos részletességű ismertetése ellen szerzői vagy személyiségi jogára hivatkozással tiltakozott volna. Ennek különben a nyilvános tárgyalások szabad felhasználására vonatkozó törvényes rendelkezések /Szt. 19.§ /1/ bek./ is útját állnák. Egyébként is azonos magas szinten álló tudósok és szakemberek viszonyában az új gondolatok továbbfűzése a megelőző láncszem létrehozójának is jó szolgálatot tesz saját további lépéseinek előkészítésében /2/.

A tudomány haladásának és a gyakorlat korszerű fejlődésének anélkül inkább a kerékkötője lenne, ha az érdekeltek elsősorban az információs szolgálat nem adna gyors tájékoztatást az őt érdeklő publikációkról, eseményekről, amelyek egyenkénti figyelemmel kísérése teljesen lehetetlen lenne, másfelől ha a tudományos dokumentáció változatos eszközei meg nem könnyítenék a nyilvánosságra került eredmények tartalmi megismerését, vagyis ha arra lenne minden érdekelt korlátozva, a dokumentációs szolgálat jogi korlátai folytán, amit a fejlődés lépéseiről a kezéhez jutó teljes művek megismerése útján magáévá tehet.

Az információs és dokumentációs szolgálat szervezési és technikai eszközei az igényekkel lépést tartva az utóbbi időben szintén rohamos fejlődést mutatnak. A korszerűen felszerelt dokumentációs intézmények - sőt néha önmagukra visszavetítve a tudományos szakirodalom periodikumai is - képesek az ember észlelő és befogadóképeségének határai közé besorolni a tudomány haladásának széles körű eredményeit, de ugyanakkor - mint más területeken is - felmerül az a probléma, vajon a lehetőségek teljes kihasználása jogszerűnek minősíthető-e /2/a/.

Kétségtelen ugyanis az az antagonizmus, amely a tudományos eredmények hozzáférhetővé tétele és a szerzőt a műve tekintetében megillető kizárólagos jogok minél szélesebb körű elismerése között van. Ennek eredménye annak a körnek a körülhatárolása, amelyen belül a szerző védelmet élvez úgy; hogy azon kívül a közkinccsé válás lehetőségei nyitva maradnak. Ennek az antagonizmusnak az egyik jelleménye, hogy a jogvédelem "hézagának" érzik sokan bizonyos felfedezéseknek, lényeges gondolati tartalomnak - a találmányi szabadalmak körén kívül - észlelhető védtelenségét ugyanakkor, amikor mások éppen ennek a jótékony "hézagnak" tulajdonítják, hogy a szerzői jog nem válik a haladás sorompójává.

A kiemelt két érdekkört a tudományok világában teljesen lehetetlen úgy szembeállítani, hogy van az embereknek, tudósoknak és tudományban érdekelteknek egy arcvonala, amely a szerzői jogok abszolutizálása, horizontális kiterjesztése mellett tör lándzsát és ezzel szemben áll az a másik, amely a legfejlettebb dokumentációs eszközök alkalmazásának utjából kiván minden akadályt elhárítani - nem törődve azzal, hogy ez a szerzők jogainak megnyirbálásával jár. A két érdek képviselői személyileg nem válnak külön, hanem ugyanazok a személyek. Akik ma a dokumentáció hasznélvezői, éppen jó szolgálatainak segítségével válnak holnap szerzőkké, akiknek a saját alkotásaik dokumentációs műveletek keretében való felhasználását kell elvieselniük /3/.

Végeredményben tehát az állásfoglalás a mindkét oldalon érdekelték szempontjából etikai konfliktus megoldása. Ahol nincs ilyen konfliktus, hanem az alkotói jogok elismerése az egységes erkölcsi norma, az az alkotáshoz, mégpedig a szerzői, szabadalmi jogokkal védett és nem védett alkotásokhoz egyaránt fűződő személyiségi jogok területe, nevezetesen felfedezések, eszmék, gondolatok kialakításában az elsőbbség elismerése.

A törvényhozási intézkedések a tudomány világában így jelentkező problémát nemcsak a tudomány, hanem a szépirodalom és más művészetek területére szólóan is egységesen igyekeznek megoldani és ezért meglehetősen széles az a latitúd, amelyen belül mozognak. Ez idő szerint a magyar jog egyelőre inkább a szerzői jogok javára billenti a mérleg nyelvét. Az alábbiak - az egyoldalúság ellenvetését kockáztatva - a tudományos művekre korlátozottan kívánják a kérdést vizsgálni.

II.

A szerzői kizárólagos jogok és a szabad felhasználás területének új határvonalát építette fel a szerzői jogról szóló 1969. évi III. tv. /Szjt./ és végrehajtási rendelete, és új megvilágításba kerüléséhez hozzájárult a Berni Unió 1967. július 14-én kelt stockholmi szövege is. Az új megoldás pedig szükségessé teszi a régi jogszabályok alapján nyugvópontra jutott kérdések újbóli felvetését és elbírálását. Nevezetesen azokat a kérdéseket, amelyeket a korábbi jogban sem rendezett közvetlen jogszabály, hanem a jogszabály-értelmezés több lépéses művelete volt szükséges megoldásukhoz /4/.

A jogi tájékoztató szolgálatra vonatkozóan - amelynek az 1969. évi tényleges helyzetéről ugyancsak NAGY Lajosnak már említett és egy további közleménye szól /Állam- és Jogtudomány, 12.k.1969.213.p./ - a szerzői jog ujjszületésével nemcsak a jogszabályok, a bírói gyakorlat, az államigazgatási gyakorlat körében nem merült fel aggodalom, hanem a jogtudományi irodalom elsősorban külföldi anyagának nem csupán annotációval kísért bibliográfiai adatainak közlése, hanem teljes fordításának a kutatók rendelkezésre bocsátása is akadálytalanul folyamatban van. A beszámoló az Állam- és Jogtudományi Intézet jelenlegi állományát 4500-ra becsüli, de részletes adataiból kitűnik, hogy az megközelíti a 6000 kötetet /4/a/.

Mégis a felülvizsgálásra szoruló kérdések körébe tartoznak a legfontosabb tájékoztató műveletek, mégpedig éppen a törvény egy olyan új rendelkezése folytán, amely számos vonatkozásban feloldó korábbi kétségeket, és lényegében szerencsésnek mondható.

Emlékeztet, hogy az 1921:LIV.tv.1. és 45.§-a a szerző kizárólagos jogát a mű többszörözéséhez, közzétételéhez és forgalomba helyezéséhez ismerte el, amelyhez színművek, zenés színművek és zene-művek esetére a 49.§ a nyilvános előadáshoz való kizárólagos jogot kapcsolta. Emlékeztet az is, hogy bizonyos, a technika fejlődése nyomán felmerült kérdéseket a gyakorlat annak a vizsgálata nyomán döntött el, hogy mi esik az említett műveletek fogalmi körébe, mi nem, illetve, hogy az újszerű felhasználási módok mennyiben sorozhatók a szerzőt kizárólagosan megillető jogositványok körébe /5/.

Elvitathatatlanul lényegesen egyszerűsítette a helyzetet a Szjt. 13.§-ának /1/ bekezdése, amely a mű bármilyen felhasználásához a szerző hozzájárulását kívánta meg.

A tájékoztató műveletek végzése azonban - egészen a cimanyag bibliográfiai gyűjtéséig - alig képzelhető a művek valamilyen, a szó legtágabb értelmében vett felhasználása nélkül, ami a szerző jogainak az érintését jelentené, míg nagyon is széles körű dokumentációs tevékenység építhető fel olyan jellegű műveletek nélkül, amelyeket a régi törvény tartott fenn a szerző kizárólagos jogositványaként. Más szóval a régi jog szerint a dokumentáció szabad területe az volt, ami kívül esett a többszörözés, közzététel és forgalomba hozatal körén, valamint amit ebből a körből kifejezett jogszabály felszabadított, most pedig a művet csak abban a körben lehet a szerző beleegye-

zése és díjazása nélkül hasonló célra felhasználni, ami a törvény 16-21.§-ában megszabott szabad felhasználás körébe vonható.

A Szjt.13.§ hatókörének bizonyos szűkítésére törekszik azonban már a tv. végrehajtásáról szóló 9/1969. /XII.29./ MM.rendelet 10.§-ának /1/ bekezdése, amely némileg a régi megoldáshoz visszakanyarodva, felhasználáson a törvény alkalmazásában csak az olyan műveletet kívánja érteni, amely a művet vagy annak részletét a nyilvánossághoz közvetíti. Nem egészen félreérthetetlen viszont a bekezdés második mondata, amely szerint a rendelkezés vonatkozik az átdolgozásokra, feldolgozásokra, fordításokra is. Felvethető ugyanis a kérdés, vajon ezeket a külön kiemelt műveleteket kell-e mindenesetre olyanoknak tekinteni, amelyek a nyilvánossághoz közvetítenek, vagy pedig ezeknél a műveleteknél is annak van döntő jelentősége, vajon a nyilvánosság-hoz közvetítést szolgálják-e. A dokumentációs szolgálat zavartalansága szempontjából mindenképpen az utóbbi értelmezés az előnyösebb, és egyébként is azt tartom helyesnek.

Ezzel természetesen még nincs minden szokásos tájékoztató művelet felől a jogellenesség/kétsége meggyőzően elhárítva. De az ebből a szempontból kétes műveletek tekintetében mindenesetre elfogadhatatlannak tartom a megoldásnak egyik már felmerült elgondolását, nevezetesen azt az ajánlatot, hogy a tájékoztatás abban a tudatban is folytatassa szükségesnek tartott tevékenységét, ha azzal szerzői jogokat sért. Ez a vélemény azzal biztatja az érdekelt szerveket, hogy a jogosultak túlnyomó többsége amúgy sem fog ellenük fellépni. Ha szörványosan ilyen fellépés mégis bekövetkezik, vállalni kell a következményeket, ami még mindig olcsóbb és - főleg időnyerés szempontjából - előnyösebb lesz, mint az érdekelt szerzőknek a művelet elvégzése előtt felkutatása és a velük való alkudozás.

Ilyen tanácsot talán egy lukratív magánvállalkozás megfogadhatna, sőt multbeli biztató tapasztalatra is hivatkozhatnék. A bírói gyakorlat jóval az 1921. évi szerzői jogi törvény előtt kimondta, hogy a tanárnak az egyetemi előadásairól engedélyével készült jegyzet tekintetében szerzői joga van, és az engedélye nem jogosít fel másra a későbbi folytatólagos, bővített kiadásra. Ugyancsak a szerzői jog bitorlásának minősítette a szerző egyetemi előadásai vagy művének korábbi kiadása nyomán a vizsgázók számára kérdések és feleletek alakjában összeállított anyagot. A gyakorlatban azonban - főleg a jogi karokon - ezek a bírói állásfoglalások nem vezettek az un. kompendiumok háttérbe szorulására. Talán ebben közrejátszott a kompendium-íróknak az ügyeskedése, hogy az említett "hézag" körében maradjanak, amelynek a rigorózus betöltése alighanem súlyosabb kárt okozna a tudomány haladásának, mint amennyi hasznot az alkotóknak /6/.

Nézetem szerint azonban az információs és dokumentációs szolgálat zavartalanságának biztosítására törekedve a tőkés idők üzleti vállalkozásainak többé-kevésbé kalózkodó eljárását semmiképpen nem lehet a szocialista állam kezében lévő és kormányának irányítása, felügyelete alatt álló intézményeknek ajánlani.

A kérdést helyesen nem is úgy kell felvetni, hogy a tájékoztató szolgálat körében kivánatos műveletek közül melyek azok, amelyek a fennálló jog szerzői és személyiségi jogi szabályait nem sértik, és

ehhez képest milyen műveletekre kell a szolgálatot korlátozni, hanem úgy, hogy a tájékoztató szolgálat számára - azért, hogy hivatását a tudomány és gyakorlat szolgálatában eredményesen és gazdaságosan el tudja látni - milyen tevékenységi kört kell a szerző beleegyezése és díjazása nélkül nyitva hagyni. Ehhez az igényhez kell megkeresni a jogszabályok megfelelő kiegészítésének vagy módosításának útját, ha a meglévő szabályok értelmezésével nem lehet megnyugtató eredményre jutni.

Ha erre az utóbbi lépésre kerül a sor, akkor merül fel a kérdés, vajon a megfelelő szabályok megalkotása nem ütköznék-e a Berni Unió tagságából folyó nemzetközi kötelezettségbe.

Ebben a vonatkozásban ki kell emelni a stockholmi 1967. július 14-én kelt revideált szöveg igen messzemenő, a tagállamok nemzeti törvényhozásainak adott felhatalmazásait, különösen a 9. cikk /2/ bekezdését. A brüsszeli szöveg 9. cikke - a római szövegtől még el nem térve - az /1/ bekezdésben felsorolt bizonyos ujság- és folyóirat-közleményeknek más országban való reprodukálásához szükségesnek tartotta a szerző beleegyezését. A /2/ bekezdés ez alól tett kivételenként engedte meg - lényegében a Sztj.19.§-a /2/ bekezdésének megfelelően - a forrás megjelölésének kötelezettsége mellett és a közleményben kifejezett tilalom hiányában azoknak a sajtó által való átvételét. Ezzel szemben a stockholmi szöveg /1/ bekezdése valamennyi írói műre vonatkozóan kimondja, hogy a szerzőnek kizárólagos joga van műve reprodukálásának megengedésére, akármilyen módon és formában történjék ez /7/. A /2/ bekezdés ehhez képest szintén minden műre vonatkozik, amikor rendelkezését az előző bekezdés alá eső művekre szólnan teszi meg. Ez a rendelkezés pedig az Unió tagállamainak fenntartja a jogot arra, hogy bizonyos különleges esetekre szólnan megengedje a reprodukciót, ha az nem akadályozza a mű normális felhasználását, és nem is okoz indokolatlan károsodást a szerző jogos érdekeiben /8/.

Arra figyelemmel, hogy a stockholmi szöveg további rendelkezései nem tartalmaznak hasonló ujitásokat, felmerül az a kérdés, vajon Magyarország, mint a római egyezmény tagja, alapíthat-e a dokumentáció előtt szabad utat nyitó rendelkezéseket olyan felhatalmazásra, amely egy általa még nem ratifikált szövegben jelent meg. Ebben a vonatkozásban azonban azzal az érdekes jelenséggel találkozunk, hogy az Unió tagállamai a stockholmi konferencián nem csupán ebben az egy vonatkozásban foglaltak el ilyen álláspontot a szöveg olyan módosítása irányában, amellyel utólagosan igyekeztek igazolni azokat a korábbi nemzeti jogszabályokat, amelyek többé-kevésbé túllépték a korábbi felhatalmazásokat.

Ebből pedig kettő következik. Egyfelől nem eshet kifogás alá a Magyarországra irányadó szövegek olyan értelmezése, amely megközelíti a stockholmi szöveg értelmét, másfelől más államoknak a dokumentációs szolgáltatásokat kedvezményező rendelkezéseit nemcsak a magyar meglévő jogszabályok értelmezésének segédeszközeiként használhatjuk fel, hanem azok megnyugtató mintái is lehetnek a szükségesnek felismert további magyar jogszabályoknak.

Emellett a felfogás mellett szól, hogy valamennyi ország, amely törvényeiben a dokumentációs szolgálat javára szóló, a magyar jogban nem ismert rendelkezéseket tett, a stockholmi szöveg előtti állapotra támaszkodott, hiszen még nem született ezt az egyezményt ratifikáló állam részéről alkotott új szerzői jogi törvény, legalább én illet nem ismerek. Azok a jogszabályok tehát, amelyek köréből az alábbiak során személyvényeket szeretnék bemutatni, a stockholmi egyezmény létrejöttét megelőző időből valók /9/.

III.

A szerző jogaiba ütközés kétségét vagy gyanuját természetesen a tájékoztató és dokumentációs szolgálat igen nagy területei egyáltalán nem keltik. Áll ez különösen a bibliográfiai közlésekre. Ebben a körben a tárolás és keresés problémái okoznak gondot a gépesítés igénybevételének lehetőségeivel kapcsolatban. Ha az e körben való szolgáltatás a tartalmi feltárás terére is lép, amit nem a szerzői jog oldaláról kísér nyomatékos aggály /10/, ennek célja nem a műben kidolgozott eredmények feltárása, hanem a bő, minél részletesebb tárgymegjelölés. A tartalmat tagoló ilyen eljárás különösen a könyvek tekintetében nagy jelentőségű. A könyvet a tájékoztató jellegű feldolgozás során azért tanácsos azok szerint a tárgykörök szerint szétbontottan venni nyilvántartásba, amelyek más kisebb műveknek, monográfiáknak egyedüli tárgyai, mert nagyon is lehetséges, hogy a kérdés az átfogó műben bővebb tárgyalásban részesül, mint a monográfiában, a szétbontás hiányában mégis ez a részletesebb tárgyalás tűnne el a kutató szeme elől /11/.

Inkább csak kuriózumként lehetne felvetni azt a kérdést, vajon a mű adatainak bibliográfiába való felvétele nem jelenti-e "a mű sajátos címének felhasználását", amihez a Szt. 13.§-ának /1/ bekezdése szerint a szerző hozzájárulása lenne szükséges. Eltekintve attól, hogy magának a műnek a közrebocsátásából elég biztonsággal lehet következtetni a szerző hozzájárulására ahhoz, hogy művéről a várható érdeklődők tájékoztatást kapjanak, mindenestre pontosabban fejezte ki a gondolat lényegét az 1921:LIV.tv.6.§-ának 8.pontja, amikor a címnek nem általában a felhasználásáról, hanem más mű címűl való változatlan átvételéről szólt.

A jogi tárgy dokumentáció az a terület, ahol a tartalmi feldolgozás vonatkozásában a fennálló jog a legtöbb kedvezményt nyújtja a Szt.1.§-ának /3/ bekezdésében és a 19.§-ának /1/ bekezdésében kiejtve a szerzői jogi törvény védelme alól a jogszabályokat, nyilvános határozatokat, hatósági közleményeket, ügyiratokat, szabványokat és egyéb kötelező rendelkezéseket, amelyek mellett szabadon felhasználható a nyilvános tárgyalások és beszédek tartalma is.

Természetesnek tartjuk a tájékoztató szolgálat részéről azt a funkciót, amikor az egyes művek könyvtárban őrzött példányait az olvasók rendelkezésére bocsátják. A kölcsönzést kifejezetten is a szabad felhasználás egyik formájának minősíti a Szt.18.§-ának /2/ be-

kezdése /12/. Mégis találunk példát arra, hogy a jogalkotás felméri a könyvtárak működésének, a tömeges kölcsönzésnek a visszahatását a megjelenő könyvek eladott példányszámára, és a szerző érdekét különleges védelemben részesíti. Így jár el a szerzői alapról szóló 1955. évi svéd királyi rendelet, amely a könyvtárak befizetéseiből a szerzőknek a közkönyvtárból kikölcsönzött és a helyben olvasók szolgálatára kiadott könyvei után bizonyos járandóságot fizet. Ha a 2, illetve 12 órés esetenkénti járandóság évi összege nem éri el a 10 svéd koronát, vagyis a könyv iránt nagyon csekély az érdeklődés, a járandóságot nem kell kifizetni, ha pedig 1000 svéd koronát is meghalad, az ezen felüli összegnek csak a fele kerül kifizetésre. Az egyes szerzők kifizetésre kerülő járandóságain felüli összegből az alap nyugdíjakat és segélyeket folyósít az íróknak és hátramaradot-taiknak, támogatást nyújt érdemes íróknak és illusztrátoroknak, valamint egyéb, irodalmat érintő célokra is juttat bizonyos összegeket.

A dokumentációs szolgálatnak különösen három funkciójára - mint kritikus területre - nézve szeretnék a kérdésre a magyar jognál több gondot fordító néhány külföldi törvényt bemutatni, amelyekről viszont azt is el kell ismerni, hogy a szerzői jogok védelmének nem jelentéktelen csökkentését is jelentik.

Ez a három funkció:

1. művekről vagy részletükről az eredeti nyelven készült másolat vagy fordítás szolgáltatása;
2. megjelent művek tartalmi ismertetése;
3. az ismertetés felső fokát jelentő un. tömörítvények szolgáltatása.

1. MŰVEKRŐL VAGY RÉSZLETEIKRŐL AZ EREDETI NYELVEN KÉSZÜLT MÁSOLAT VAGY FORDÍTÁS SZOLGÁLTATÁSA

MAGYAR

A tájékoztató szolgálat segítségével megtalált vagy egyébként megismert mű másolatára vagy részletére az érdeklődőnek azért lehet szüksége, hogy a kapott anyagot a Szjt.17.§-ában megengedett keretek közt használja fel, esetleg csupán sajátjaként megőrizze. A Szjt. 18.§-ának /1/ bekezdése a másolatkészítést nyilvánosságra hozott műről bárkinek megengedi, a cél megjelölése nélkül, de annak kikötésével, hogy az nem szolgálja sem forgalomba hozatal, sem jövedelemszerzés célját, és a szerző jogos érdekét egyébként sem sérti. A törvény nyitva hagyja azt a kérdést, vajon mennyiben lehet esetleg nem is egy, hanem egyidejűleg több személy részére ellenérték fejében másolati példányokat megrendelésre készíteni. De viszont ezt kifejezetten nem is tiltja, hacsak a rendelkezést úgy nem értelmezzük, hogy nemcsak a másolatnak, hanem elkészítésének sem szabad jövedelemforrást jelenteni, ami azt a képtelenséget eredményezné, hogy

a könyvtári dolgozó által a könyvtár látogatójának felkérésére a hivatali időn kívül díjazás fejében elkészített másolattal a dolgozó követne el a szerzői jogba ütköző cselekményt. A dokumentációs szolgáltatás szempontjából az új rendelkezés mindenestre jelentős előrehaladást jelent az 1921:LIV.tv.5.§-ának /2/ bekezdésével szemben, amely az egy példányban, kézírással való előállítását is többszörözésnek minősítette és csupán a nem üzletszerű használatra szánt egyes példány ingyenes előállítását ismerte el kivételnek. Nem kívánt a dokumentációs szolgáltatás kedvezményt nyújtani BALÁS P. Elemér 1947-ben publikált tervezete sem, amely 62.§-ában szintén csak a nem díjazásért és nem üzleti vállalkozás körében való elkészítést engedte meg, a szabadon készíthető tárgynak élők közötti átruházását pedig még ingyenesség esetében is tilalom alá kívánta helyezni.

ANGOL

A stockholmi szöveg 9. cikkében foglalt, fentebb ismertetett felhatalmazás anticipálásának tekinthető angol megoldást az 1956. évi törvény és annak 1957.

évi végrehajtási szabályai tartalmazzák, amelyeket nem lehet - óvatosságuknál fogva - azzal vádolni, hogy az anticipált felhatalmazást kimerítették volna. A törvény 7. cikke csupán erre autorizált könyvtáraknak adja meg a jogosítványt arra, hogy folyóírat-cikkekről másolatokat adhassanak. Ennek előfeltétele, hogy a másolatok adásának ne legyen lukratív célja, a másolatot igénylő tegyen nyilatkozatot arról, hogy a másolatra személyes tanulmányozási célból van szüksége, és ígérje meg, hogy azt más célra nem fogja használni. További korlátozás, hogy egy folyóírat-számból egy megrendelő részére csak egy cikkről és csak egy másolatot példányt szabad szolgáltatni. Megfontolást érdemlő rendelkezés, ami a szerzői érdekeket védi, hogy a jogosult könyvtárnak nem szabad a másolatért az önköltségi árnál alacsonyabb ellenszolgáltatást szedni, és hogy az ellenszolgáltatásba be kell kalkulálnia bizonyos, a könyvtár fenntartási költségeihez való hozzájárulást. Így kívánja az angol törvény elérni, hogy a másolatok költségeinek alacsony volta ne csökkentse a folyóírat eredeti példányainak kelendőségét. Messzemenő angol restrikció az is, hogy könyvekből másolat csak akkor adható, ha nincs vagy a könyvtár előtt nem ismeretes olyan személy, akitől - a szerzői jog jogosultjaként - beleegyezést lehetne kérni.

NSZK

Az angol szabályozáson túlmenően szabadítja fel a másolatszolgáltatást a stockholmi konferencia küszöbén a Német Szövetségi Köztársaságban 1965. szeptember 9-én megjelent törvény 53. és 54.§-a, amely rendelkezések elejtik a folyóíratcikkék és könyvrészletek közti angol megkülönböztetést, és különösen azért érdemelnek figyelmet, mert a gyakorlatban felmerült eseti megoldásokon épülnek fel. A bírói gyakorlatban felmerült esetben egy vállalat viszonylag nagy számú alkalmazottjának a vállalaton belüli használatra készítettett rendszeres másolatokat bizonyos szakmabeli művekről. A szövetségi bíróság megállapította, hogy az ilyen másolatkészítés - ha bizonyos körön belül tör-

ténik is a felhasználása - nem szól személyes használatra, és ezért sérti a szerzői jogot. E döntés következménye, hogy az ipari vállalatok a szerzők nevében is felhatalmazást kaptak arra, hogy a folyóiratok cikkeit fotoreprodukcióban közöljék szigorúan belső használatra a saját érdekkörükben. Ezzel szemben az ipari szövetség tagjai kötelezettséget vállaltak arra, hogy a három évnél nem régebbi, reprodukált cikkek szerzői részére tiszteletdíjat fizetnek. Ezt a megoldást foglalta törvénybe az említett 54.§, felsorolva azokat a belső, de nem egyéni felhasználási módokat, amelyekre a rendelkezés szól, a tiszteletdíj iránti igénynek arra az esetre való fenntartásával, ha a reprodukció a reprodukáló részéről kereskedelmi célt szolgál. A személyes és a belső használatra szolgáló másolatokra egyaránt áll az a szabály, hogy nem hozhatók nyilvános forgalomba.

A személyes használatra szóló másolatkészítést az 53.§ /1/ bekezdése egészen általánosságban engedi meg a most említett ugyancsak általános korlátozással. A /2/ bekezdés kifejezetten megengedi, hogy a másolat készítésére jogosult ezt harmadik személlyel végeztesse anélkül, hogy ennek különös korlátozását is megszabná a vizuális és hangadó készülékekre való átvitel esetén kívül. A rendelkezést értelmezve ULMER /13/ kiemeli, hogy a személyes használatra szolgáló egyes példányok reprodukálása jogdíj fizetése nélkül akkor is megengedett, ha nemcsak fragmentumokról, ujság- vagy folyóiratcikkről van szó, hanem akkor is, ha egész könyvet másolnak le. Közömbös még a másolás módja is. A törvény javaslatának tárgyalása során a szerzők és kiadók ez ellen azt az ellenvetést tették, hogy ha az olvasó ahelyett, hogy meg kellene a műveket vásárolnia, kikölcsönözheti azt a könyvtárból, hogy arról xerox-másolatot készíttessen, ez a könyv kelendőségét erősen csökkentené. Az NSZK jogalkotója azonban figyelemmel az egyes példányok előállításának magas költségeire, abból indult ki, hogy ez a veszély egyelőre gyakorlati szempontból nem áll fenn /14/. Mindenesetre a másolatok készítői szempontjából nagyobb biztonságot nyújt, ha bizonyos műveleteket a jogalkotó minősít veszélytelennek, mintha - amint ez a stockholmi szöveg 9.cikkében történik - általánosságban tesz kivételt a szerzői érdekek sérelme esetére, ami minden egyes felmerülő esetben vita forrása lehet. Ezzel a megoldással azonban együtt jár annak figyelemmel kísérése, vajon a technika fejlődése kapcsán az alapul szolgáló feltételezés nem válik-e meghaladottá. Erre utal ULMER, amikor a xerográfia fejlődése folytán nem látja kizártnak, hogy előnyösebb lesz személyes használatra reprodukciót előállítani, mint a művet megvenni, ha pedig ez a fejlemény bekövetkezik, előbb utóbb elkerülhetetlenné válik a törvény módosítása /13/.

OSZTRÁK

Éppen a xerográfia fejlődése nyomán vált meghaladottá az osztrák megoldás, amely a technikai könnyítést a tárgyalat szempontból egyenesen kizárja. Az 1949-ben és 1953-ban módosított 1936. április 9-i törvény 42.§-a személyes használatra egyetlen másolati példány előállítását minden további nélkül megengedi, a harmadik személy által való előállítását azonban gépiráshoz vagy kézíráshoz köti, kivéve ha rövid kivonatról vagy kiadatlan, illetve a kereskedelemben elfogyott műről van szó.

TÖRÖK

Az osztrák megoldáshoz e vonatkozásban közel áll a török 1951. évi törvény 38.cikke, amely szerint minden értelmi és művészi alkotás reprodukálása szabad, korlátozott példányszámban, személyes használatra nyilvánosságra hozatal és hasznoszerzési cél nélkül. Kivételként emeli ki a filmeket. A reprodukálás kivitelezőjének díjazás fejében való működése kifejezetten megengedett, de csak utasításra dolgozhat, és a másolatot csak kézirással vagy gépirással készítheti.

NDK

A Német Demokratikus Köztársaság 1965. évi szerzői jogi törvényének 24.§-a széles körben engedi ugyan meg a dokumentációs intézményeknek a tudományos, műszaki vagy irodalmi publikációk többszörözését, de az eddig idézett törvényektől eltérően széles körben biztosítja a szerzők jogdíjban részesítését.

OLASZ

Az 1946-ban módosított 1941. április 22-i olasz törvény 68.§-ának az a korlátozó szempontja, hogy a reprodukációs eszköznek kell alkalmatlannak lennie a széles körű terjesztésre. Azt hiszem, ez az alkalmatlanság a fotokópia és a xeroxmásolat esetében is még megállapítható. Sőt a stencil és ormig alkalmazása sem látszik tilosnak. A törvény kifejezetten megengedi, hogy a könyvtár látogatói részére fotokópiákat bocsásson rendelkezésre, ami a mikrofilmről leolvasást lehetővé tevő készülékek használatát biztosítja. Csakhogy ehhez az is szükséges, hogy a mű, amelyről a fotokópia készült, a könyvtár állományában legyen. Ezzel kapcsolatban azután felvethető a kérdés, vajon a gazdasági és politikai aktualitásokra vonatkozó folyóirat- és újságközlemények átvételének megengedése, amit ugyancsak az olasz 65.§. enged meg, jelenti-e az olyan újságokról készült mikrofilmnek a megengedett elkészítését és az említett módon való használhatóságát, amelyek a könyvtár állományában nincsenek meg. Ellene szól éppen az átvehető cikkek tárgyának szűk körre való korlátozása. Egy egész hír- lap vagy folyóirat mikrofilmre vétele technikailag alig korlátozható a szabadon átvehető közleményekre.

JUGOSZLÁV

A jugoszláv 1957. július 10-i törvény 41. cikkének 4. pontja szerint Jugoszlávia területén a szerző felhatalmazása nélkül és írói tiszteletdíj nélkül szabad a már nyilvánosságra hozott mű reprodukálása kizárólag személyes művelődés céljára, ha a reprodukciót nem a nyilvánosság számára rendelték meg, és nem is kerül nyilvánosság elé.

LENGYEL

Hasonlóan rendelkezik az 1952. július 10-i lengyel törvény 22. cikke, amely személyes használatra szóló bármilyen reprodukálást megenged. Kiemeli azt a másutt is előforduló, igen természetes kivételt, hogy építészeti alkotást nem lehet saját használatra egyetlen példányban sem utánképezni, hiszen ennek megengedése egyszerűen a szerzői jogi oltalom elejtését jelentené.

MAGYAR

Egyik most említett törvény sem emeli ki kivételként a forgalomba hozatal és jövedelemszerzés céljának kizárása mellett azt a követelményt, ami a magyar 18.§ /1/ bekezdésében leginkább lehet bizonytalanság forrása, hogy a másolat "a szerző jogos érdekeit egyébként sem sérti."

Ez a megszorítás nagyon is helyénvaló a stockholmi szöveg idézett felhatalmazásában, ahol mintegy a tagállamokhoz szóló utasítást fejez ki, de maguk a nemzeti törvények nagyobb biztonságot nyújtanak a dokumentációnak, ha csak olyan műveletek előtt nyitnak szabad tereket, amelyekről eleve megállapítják, hogy az említett érdekek megsértésére nem alkalmasak. Persze ez a másik oldalon a szerzők védelmét csökkenti, és a klauzula felvétele a magyar törvénybe éppen a szerzők javára való hajlás egyik tünete.

Ha a személyes használatra szóló egyes példányoknak egy felhasználó számára a dokumentációs szerv részéről való elkészítése megengedett, nem lehet tilalomba ütközőnek minősíteni azt sem, ha ugyanarról a műről több érdeklődő számára több példány készül. Kívánatos lenne azonban kifejezni azt is, hogy nem jelent sem közzétételt, sem forgalomba hozatalt a könyvtár által elkészített másolatnak a könyvtár látogatóinak személyes helybeli használatára való rendelkezésre bocsátása, sőt a kikölcsönzés sem. A könyvtár saját használatára tartott másolatokat ebből a szempontból egy tekintet alá kellene vonni a könyvtár könyv- és folyóirat-állományával, amelynek a látogatók rendelkezésére bocsátását kifejezett rendelkezéssel a Szt.18.§-ának /2/ bekezdése megengedi. Ez annál inkább lehetséges, mert a rendelkezés nem mondja, hogy a kikölcsönözhető egyes példányok csak eredeti példányok lehetnek, másolatok nem.

Éppen az utoljára tárgyalt használati mód azonban nem annyira az egyszerű másolatok esetében gyakorlati, mint inkább akkor, amikor a könyvtár birtokában lévő idegen nyelvű műről készült fordításról és ennek a személyes használatáról van szó. Erre nézve egyet kell érteni BOYTHÁNAK azzal a megállapításával, hogy a szabad felhasználás megengedése kiterjed a fordítás felhasználására is /15/. Ami pedig magát a fordítási műveletet illeti az eredeti szerző irányában, ennek elvégzése önmagában semleges művelet, legfeljebb előkészületi cselekménye lehet egy tervezett jogbitorlásnak, és mindenképpen eredményezi a fordítónak az eredeti szerző jogait nem érintő saját szerzői jogát. A könyvtár vagy dokumentációs szerv részére elkészített fordítás gyakran a fordító munkaköri kötelezettsége lévén, a Szt.

14.§-a folytán ilyenkor a fordító szerzői joga nem okoz gondot. Az inkább, ha ugyanannak a műnek többszöri fordítási költségei megtakarítása érdekében azt megfelelő példányszámban állítják elő és hozzák forgalomba. Erre az esetre szólnak is az a helyes megoldás, hogy a fordításról készült másolat az eredetiről készült másolattal esik egy tekintet alá, és szabad, ha személyes használatra készül, illetve használják.

HOLLAND

Az 1912. szeptember 23-i holland törvény 15. cikkének utolsó bekezdésében találunk utalást arra, hogy az idézések megengedése kiterjed az eredeti nyelvtől különböző nyelven történő közlésre is.

TUNÉZIAI

Az olasz törvényhez hasonlóan rendelkezik ugyan-csak az idézésekre vonatkozóan az 1966. február 14-i tunéziai törvény 9. cikkének /2/ bekezdése.

2. MEGJELENT MŰVEK TARTALMI ISMERTETÉSE

A személyes használatra szóló reprodukciónál talán még nélkülözhetetlenebb dokumentációs szolgálat, sőt a par excellence dokumentációs tevékenység a tárgykör szerint csoportosított, illetve bizonyos tárgykörré korlátozott műveknek rendszerint szélesebb kör számára, nagyobb példányszámban előállított ismertetése.

Alig lehet kérdéses, hogy a bíráló, méltató recenzió külön írói mű, amely önálló műfaj, és elsősorban illik rá a Szt.17.§-ának rendelkezése. A recenzió alkotásához idegen mű feldolgozása szükséges, amely azonban nem jelenti az azonos műfajban történő átdolgozást, tehát szabad.

Probléma akkor merülhet fel, ha a tájékoztató közlemény túllép az információs szolgálatnak azon a körén, amely csupán a publikációk tárgyát jelöli meg, hanem annak tartalmáról is többé-kevésbé részletes felvilágosítást ad, de ahhoz méltató, bíráló, polemizáló megjegyzéseket, amelyek a recenzió műfajának egyébként jellegzetességei, már nem tesz.

Erről a műveletről, az ismertetésről az 1921:LIV.tv.6.§-ának 1. pontja úgy emlékezett meg, hogy amíg a mű lényeges tartalma a szerző beleegyezésével közzétéve nincs vagy maga a mű meg nem jelent, a mű lényeges tartalmának nyilvános közlését is közzétételnek kell tekinteni, ami tehát a szerző beleegyezése nélkül bitorlásnak tekinthető. Ebből következik, hogy a már közzétett mű lényeges tartalmának nyilvános közzététele már nem tekinthető az egész műre nézve a legfőbb szerzői jog illetéktelen gyakorlásának, tehát a szerző beleegyezése nélkül is megengedett. Ennek az értelmezésnek a következményeit von-

ta le BALÁS P. Elemér tervezetének 51.§-a, amely szerint "A szerző-beleegyezése nélkül bárkinek joga van arra, hogy nyilvánosságra hozott alkotás lényeges tartalmát közölhesse a forrás és a benne esetleg megnevezett szerző feltüntetésével." /16/

Az utolsó fordulat mellett, amely visszatérő eleme a szerzői jogot korlátozó hasonló jellegű szabályoknak, és amelyre a fentebb érintett jogszabályok kapcsán nem is tartottam szükségesnek az esetenkénti utalást, figyelmet érdemel az ismertető saját szellemi tevékenységének az a műfajt jellemző, a paragrafus indokolásában kiemelt követelménye, hogy a lényeges tartalom közlése nem lehet az alkotás egyes részeinek közlése, hanem lényegében logikai jellegű művelet eredményének kell lennie, az alkotás legfőbb megállapításainak összefoglaló ismertetésével /17/.

A Szjt. a kérdéssel nem a szerzői jog korlátai körében foglalkozik, hanem a nyilvánosságra hozás személyhez fűződő jogának oltalmaként a 8.§-ban mondja ki, hogy a mű lényeges tartalmáról nyilvánosságra hozatala előtt csak a szerző hozzájárulásával szabad a nyilvánosság számára tájékoztatást adni.

Ez a rendelkezés és annak meggyőző elhelyezése egyaránt megengedik a rendelkezésnek az ismertetési szabadságot elismerő értelmezését.

Természetesen a dokumentációs szolgálat munkáját biztonságosabbá teszi a BALÁS által követett megoldás, amelynek példáival találkozunk is egyes külföldi jogszabályokban.

Erről a kérdésről is kifejezetten megemlékezik pl. a már idézett jugoszláv törvény 41. cikkének 2. pontja: "Jugoszlávia területén a szerző beleegyezése nélkül és a felhasználásért jogdíj fizetése nélkül meg van engedve: közzétett irodalmi, művészeti és tudományos művekről szóló beszámolók közzététele, amelyekben a művek tartalma van visszaadva eredeti, rövidített formában." A már szintén idézett lenygel törvény 18. cikkének 5. pontja is kifejezetten megengedi rövid összefoglalás nyújtását közzétett vagy előadott művekről.

Az ismertető dokumentációra gondos figyelemmel van a kanadai 1926. évi, 1952-ben módosított törvény, amelynek 17. cikke 2. pontjában igen körültekintően sorolja fel az ismertető célú felhasználás módjait: "Nem jelenti a szerzői jogok megsértését: bármely műnek megfelelő felhasználása saját tanulmányok, kutatás, bírálat, beszámoló vagy olyan összefoglalás készítésére, amely időszakos lap részére van szánva." /18/. Kiemelést érdemel az ismertetés széles köru, folyóiratban helyet foglaló közzétételének kifejezett megengedése.

Venezuela nem tartozik ugyan a Berni Unió kötelékébe, mégis érdemes a megoldását azért megemlíteni, mert az ismertetés és idézés BALÁS által is érintett viszonyát is tisztázza. Az 1928. évi törvény 14. cikke szerint: "Senkinek sem szabad a szerzői jog jogosultja beleegyezése nélkül másnak a művét reprodukálni, jegyzetekkel ellátni, kibővíteni vagy kiadásra előkészíteni; ezzel szemben bárki, mint saját kizárólagos tulajdonát, tehet közzé magyarázatokat, bírálatokat és megjegyzéseket a más műveire vonatkozóan, csupán az elkerülhetetlen mértékben idézve az eredeti szöveg részeit." /19/

3. TÖMÖRITVÉNYEK SZOLGÁLTATÁSA

Az ismertetéseknek a magyar jog szempontjából is megállapítható, az idézett külföldi szabályokban biztosítottnál nem szűkebb körű megengedettsége mellett nézetem szerint nem okozhat problémát az un. tömörítések esete.

Nem alaptalan, amikor BOYTHA úgy látja, hogy a tömörítvény minél hivebb, annál inkább veheti fel az eredeti mű azonos műfajban történő átdolgozásának képét és - elvesztve azt az önálló műfaji jellegét, amelyet az ismertetésnek tulajdonítanak - annál inkább válhatik a Szjt.17.§-a /3/ bekezdése alá eső olyan átdolgozássá, amely a 4.§ /2/ bekezdése értelmében összeütközésbe kerül a szerző jogaival.

Ezzel szemben az olyan tömörítvény, amely a vázolt határmesgyét átlépi, tulajdonképpen a tudományos dokumentáció szempontjából nem is jó tömörítvény és ilyenre a dokumentációs szolgáltatnak nincs is szüksége.

A határmesgye szempontjából mindenesetre különbséget kell tennünk a szépirodalmi és a tudományos művek között. Az előbbieket szempontjából - úgy látom - nem is lehet valamilyen egységes irányelvet felállítani a tartalmi ismertetés és az azonos műfajban való átdolgozás megkülönböztetésére. Az eseményeket pergető kalandregény esetében, ahol a megjelenési forma nem az igazi írói sajátosság, a tömörítés - amely a Reader's Digest állandó eljárása - vagy éppen képsorozattá alakítás az ilyen művek iránt érdeklődők számára esetleg teljesen feleslegessé teheti az eredetit, ami természetesen éppen nem az eredeti magas irodalmi értékét jelzi. Egy lírai költeménynél, ódánál, elégiánál alig lehet olyan prózában előadott tömörítést elképzelni, amely csak meg is közelítené az eredeti hatását és felvetné a szerzői jog sérelmének kérdését. Éppen ez avatja viszont a műfordítást művészetté, amely a teljes visszaadásra törekszik. Az epikai, drámai művek esetében sem könnyű a tartalmi ismertetés kereteinek valamilyen olyan tullepésére példát találni, amely az egyszerű tartalmi ismertetésnél jobban helyettesítené az eredetit. De még a szépirodalom területén sem ismeretlenek azok az ötletek, alaphelyzetek, amelyeknek átvétele, felhasználása, kidolgozása nem részesül szerzői jogi oltalomban. Emlékeztet, hogy az "Irja hadnagy" c. szindarab képeskönyv formájában való színrevitele, úgy hogy a színváltozásokat egy képeskönyv lapozásaként érzékeltette a rendezés, egy un. "Képeskönyvkabaré" előadásának külső utánképzése volt, de a szcenikai elgondolás nem kapott oltalmat /20/. Nem kapott oltalmat az az író sem, akinek egy novellában megírt társulási ötletét valaki az üzlete körében igen nagy haszonnal valószínűsítette meg /21/.

A figyelmet most már a tudományos művekre fordítva, úgy látom, itt a szerzői jogi oltalmat nem élvező felfedezések, ötletek, elgondolások, tudományos megfigyelések rendszerint könnyen megkülönböztethetők, kiemelezhetők az írásbeli megjelenési forma keretei közül és azt hiszem, éppen ez adja a megoldást a dokumentációnak a tömörítésekhez kapcsolódó problémájára.

Az Szjt.-vel is nyilván összhangban van az a régebbi bírói megállapítás, amely szerint a szerzői jogi törvény az írói művek írói jellegét, vagyis az író szellemi tevékenységének a gondolatok kifejezési módjában, csoportosításában, elrendezésében, esetleg tudományos rendszerbe foglalásában megnyilatkozó egyéni jellegét részesíti védelemben és az írói alkotásnak ezektől a sajátosságaitól elkülönítve az író nézetei, eszméi, ötletei magukban már a szerzői jogok körén kívül esnek /22/.

A tömörítés akkor felel meg a követelményeknek, és akkor nem kifogásolható a szerzői jog szempontjából, ha éppen azokat a tartalmi elemeket foglalja - bármily pontosan és részletesen - össze, amelyek nem esnek szerzői jogi oltalom alá, és ehhez az összefoglaláshoz éppen az írói elemeket kapcsolja hozzá a saját elgondolása szerint és az önálló műfajnak megfelelő szerzői oltalomhoz saját jogot szerezve, amely elemeket az eredeti műből a tömörítésnek nem szabad átvennie, hogy ne jelentsen azonos műfajbeli átdolgozást.

Ehhez meg kell még jegyezni, hogy alig lehet a határ túllépését megállapítani olyan elemek visszaadása alapján, amelyek közlése az egyszerű ismertetésben is vitán felül jogosnak tekinthető, amilyen esetleg a műben felépített új rendszerezése a tárgyalt anyagnak. Nem szabad annak a jelentőségét sem elhanyagolni, hogy a tömörítés készítője semmit sem tüntet fel a sajátjának, hanem pl. az újszerű rendszert is a szerző érdeméért közli.

Persze, az így megvont határmesgyének a megtartását vagy átlépését nem mindig lesz könnyű megállapítani. Alighanem ennek a nehézségre vezetett a kompendiumok zavartalan hosszú életére, és talán az is, hogy azok nagyon is lukratív kiadása sokszor ugyanannak a tőkés vállalkozásnak a kezében volt, mint a tankönyvé. Talán ezek a művek még szolgálatot is tettek a tankönyvirodalomnak, mert a könyv után olcsó pénzért megírt kompendium jövedelméből lehetett fedezni a tankönyv kiadására való ráfizetést.

A regényíró talán alaposan félhet attól, hogy egy ügyesen elkészített tömörítés elriasztja az olvasókat az eredeti műtől. Az id. DUMAS elnyújtott regényeinek a harmadára-negyedére tömörítése valóban alig jelent az olvasó számára veszteséget. Tudományos, műszaki mű esetében azonban alig lehet hasonló hatásról szó és ha igen, ezt a szerzői jog által nem védett tartalom idézi elő, amit másképp is hozzáférhetővé lehetne jogkövetkezmények nélkül tenni, mint a tömörítés utján.

V.

Legyen szabad a tulnyomóan példászerű adatokra támaszkodó fejtegetéseimet azzal zárni, hogy meggyőződésem szerint az új - 1970. évi - szerzői jogi jogszabályok helyes értelmezés mellett semmi vonatkozásban sem fészélyezik, legfeljebb az un. tömörítések körében óvatosságra intik a dokumentációs szolgálatot, de olyan óvatosságra, amelynek betartása nem rontja hivatásának teljesítését.

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az álláspontommal szemben nem ismerném el mások aggodalmainak bizonyos foku megalapozottságát. Ezeknek az aggodalmaknak az elosztatására azonban alkalmasnak és kívánatosnak is tartanám a művelődésügyi miniszter megfelelő rendelkezéseinek kibocsátását, amelyek egyfelől beleférnének a Szjt. 56.§-a /3/ bekezdésének a törvény végrehajtására adott felhatalmazása keretébe, másfelől összhangban állnának - a fentiek során idézett külföldi jogszabályok tanúsága szerint - a szerzői jogi Unióból folyó nemzetközi kötelezettségekkel, mégpedig azután is, hogy a brüsszeli, illetve a stockholmi szöveg esetleg ratifikálásra fog kerülni.

Néhány kifejezett szabály elejét vehetné olyan esetleges pereknek, amelyekben ugyan az illető dokumentációs szerv győzelmét váránk, de szívesebben látjuk a perindítás elmaradását.

050
§

J E G Y Z E T E K

- /1/ BOYTHA György adata szerint a világ könyvtermelése 1955-ben elérte a 300 000 kiadványt. Ez a szám mindössze további tíz év alatt a másfélszeresére, 450 000-re emelkedett. POLZOVICS Iván tiltakozik az ellen a riasztóan tulzó adat ellen, mintha a kurrens folyóiratok száma 50, sőt 100 000-re lenne tehető, óvatos becsléssel is megállapíthatónak látja mégis, hogy a műszaki és velük kapcsolatos természettudományok területén mintegy száz országban és 80 nyelven 20 000 folyóirattal lehet számot vetni. Ezek közül az un. szignifikáns, vagyis olyan folyóiratok, amelyek összességében minden lényeges új információval találkozni kell /a technika teljes területén/, kb. 7 - 8000-et tesznek ki. Ennek kb. felét elegendő figyelemmel kísérni az új információk zömének elérése érdekében. /Mindkét szerző kéziratából idézve. A kéziratra utalnak a tüzetesebb helymegjelölést nem tartalmazó alábbi hivatkozások is. BOYTHA György: Dokumentációs és korszerű szerzői jogvédelem; POLZOVICS Iván: Basic requirements for setting up industrial information services in developing countries c. kéziratának magyar szövege./ NAGY Lajos KAYTON adatát idézi, amely szerint a világ összes könyvtára percnként 35 000 szónak megfelelő szöveget, évenként 1 millió kötetet vesz át.- A jogi informatika előkérdései.- Állam- és Jogtudomány, 12.k. 1969. 672.p. 70 j.
- /2/ A szerzőnek a gyors visszhanghoz fűződő érdekét tükrözi az az egyre inkább terjedő eljárás, hogy a szerző csupán elért eredményeinek lényegét közölteti a szakfolyóiratban, egész kéziratát pedig a szerkesztőségben vagy valamely könyvtárban, tudományos kutatóhelyen helyezi letétbe, ahol ahhoz az érdeklődők hozzáférhetnek. A tudományos szakirodalomban néhol a szerzőknek a publikációhoz

füzdődő érdeke annyira előtérbe lép, hogy nemcsak tiszteletdíjat nem élveznek a folyóiratcikkek írói, hanem hozzájárulnak tanulmányuk megjelentetésének költségeihez.

- /2/a/ A tudomány elvi alapjainak a jogi tájékoztatás körére korlátozott igen beható kifejtésének, a NAGY Lajos által most idézett tanulmányában megvont határait némileg túllépi TRÓCSÁNYI László: A külföldi jogi tájékoztatás helyzete és problémái c. dolgozatában. = Állam- és Jogtudomány, 13.k. 1970. 375.p. A szocialista jogtudományi intézetek kiküldötteinek 1970. december 2-5. napjaiban Varsóban tartott értekezletéről NAGY Lajos adott tartalmas beszámolót. = Állam és Jogtudomány, 14.k. 1971. 86.p.
- /3/ Példaképpen utalok a Deutsche Medizinische Wochenschriftre, amely az egyes számok tartalomjegyzéke után a kevés idővel rendelkező, siető olvasói számára mindjárt a saját cikkeinek rövid összefoglalását nyújtja, amit azután a testvér folyóiratok legutóbbi száma anyagának hasonló ismertetése követ. Így teszi lehetővé, hogy az olvasók abban a kérdéskörben is színvonalon maradjanak, amely nem tartozik elsőrendű kutatási területükhöz.
- /4/ A szerzői jog új szabályai körében nem találunk az 1960. évi 11. sz. tvr. 5.§-ának /1/ bekezdéséhez hasonló olyan rendelkezést, amely az új törvénynek a korábbi bírói gyakorlatban kialakult jogelvek szerinti értelmezését tiltaná. Ez indokolt is, hiszen a Berni Unió elvei a régi s az új törvényben egyaránt tükröződnek. Ennek ellenére - amint nyomban ki fog tűnni - a régi gyakorlat figyelembevételében messzemenő óvatosságot kell kifejteni.
- /4/a/=Állam- és Jogtudomány, 12.k. 1969. 226.p. 5.j. Feltűnő viszont, hogy a számítógépek felhasználása korántsem bizonyult olyan messzemenően igénybe vett, szenzációként fogadott segédeszköznek, amint azt a laikus - főleg a felhalmozott adalékok keresése körében - képzelné.
- /5/ A Kuria 936., 937. és 938.sz. elvi határozatai ennek példái.
- /6/ A korábbi döntéseket l. SZLADITS - FÜRST: A magyar bírói gyakorlat. Magánjog. 1.k. Grill, 1935. 513.p. - Egy későbbi esetben azt állapította meg a bíróság, hogy maga a kompendium oltalmazott írói mű az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül, amikor az egyik, jogi vizsgákra felkészítő üzem jól bevált kompendiumát egy másik megszerezte és felhasználta. Az eredeti mű szerzője ebben az esetben sem lépett a bíróság elé. - /Kuria 2973/1935.= Grill-féle Új Döntvénytár, 29.k. 1935/1936. 297.sorsz. 321.p.
- /7/ Stockholmi szöveg Art.9. 1/ Les auteurs d'oeuvres littéraires et artistiques protégées par la présente Convention jouissent du droit exclusif d'autoriser la reproduction de ces oeuvres, de quelque manière et sous quelque forme que soit.

- /8/ Id. cikk 2/Est réservée aux législations des pays de l'Union la faculté de permettre la reproduction des dites oeuvres dans certains cas spéciaux, pourvu qu'une telle reproduction ne porte pas atteinte à l'exploitation normale de l'oeuvre ni ne cause un préjudice injustifié aux intérêts légitimes de l'auteur.
- /9/ A külföldi törvényszövegeket - más forrásmegjelölés hiányában - az UNESCO és a BIRPI kiadásában Lois et Traités sur le Droit d'Auteur c. 1962-ben megjelent francia nyelvű gyűjteményből idéztem.
- /10/ NAGY Lajos azt az aggodalmát fejezi ki a tartalmi érdemleges közlésekkel szemben, hogy nem lehet a szükséges szakszerűséget és pontosságot biztosítani. "A tartalmi feltárás célja - írja - nem a műben kidolgozott eredmények felsorolása - ez egyébként is bizonyos esetekben csupán nagyon nehezen és esetleg pontatlanul, tehát félrevezetően teljesíthető feladat, - hanem a feltárás csupán bő témamegjelölésre, tehát részletes annotációra korlátozható." - A jogi informatika előkérdései. Az információkezelés gépesítésének lehetőségei. = Állam- és Jogtudomány, 12.k. 1969. 674.p.
- /11/ Ih. 675.p.
- /12/ BALÁS P. Elemér idézett tervezetének 64.§-a szükségesnek tartotta kiemelni, hogy a közkönyvtárban lévő példánynak díjazás fejében történő kikölcsönzésére sem terjed ki a szerző joga.
- /13/ Az NSZK szerzői jogi törvényét ld. Le Droit d'Auteur 78.k. 1965. 12.sz. 258.p. Hozzá ULMER, Eugen: Lettre d'Allemagne. Ibid. 288.p.
- /14/ Ennek igazolására megjegyzem, hogy egy folyóiratnak a kiadónál elfogyott három számából volt szükségem egy-egy cikkre. A xerokópiák igen kedvezményes díjazás mellett 21 Ft-ba kerültek, holott a teljes három szám bolti ára mindössze 10,50 Ft lett volna.
- /15/ BOYTHA, György: Urheberrechtliche Konsequenzen der Abhängigkeit der Übersetzung vom Originalwerk. = Archiv für Urheber-, Film-, Funk- und Theaterrecht, 55.k. 1970. 96.p.
- /16/ BALÁS P. Elemér: Törvényjavaslat a szerzői jogról. Bp. Magyar Jogászegylet, 1947. 21.p.
- /17/ Ih. 100 p.
- /18/ A rendelkezés eredeti hiteles szövege a következő: Art.17.- 2/Ne constituent aucune violation du droit d'auteur: a/ l'utilisation équitable d'oeuvre quelconque pour des fins d'étude privée, de recherche, de critique, de compte rendu ou en vue de en préparer un résumé destiné aux journaux.

- /19/ A rendelkezés eredeti szövegének francia fordítása a következő:
Art.14. - Nul ne pourra reproduire l'oeuvre d'autrui sans permission du titulaire du droit de propriété, ni non plus l'annoter, l'augmenter ou en recevoir l'édition; mais quiconque peut publier comme étant sa propriété exclusive des commentaires, critiques et notes se référant à ces oeuvres en citant uniquement la partie du texte indispensable.
- /20/ Kuria 4215/1933. = Grill-féle Új Döntvénytár, 28.k. 1934/1935. 461.sorsz. 250.p. - Nagyobb jelentősége volt a KODOLÁNYI János: Földindulás c. darabjával kapcsolatos pernek, amelyben egy más által írt darab bizonyos elemeivel való azonosságáról állapította meg a bíróság, hogy nem a védett irodalmi elemekhez tartoznak.
- /21/ Kuria 3972/1937. = Grill-féle Új Döntvénytár, 31.k. 1937/1938. 486.sorsz. 210.p.
- /22/ Kuria 3487/1940. = Grill-féle Új Döntvénytár, 34.k. 1940/1941. 422.sorsz. 118.p.

00⁰00

NIZSALOVSKY, E.: Scientific documentation and copyright

To be well-informed of the achievements of others is indispensable for all those who are engaged in research work. The task of the collection, storage and retrieval of information is performed by informatics. This new discipline by itself has a sizeable special literature.

Those developments of copyright which have been codified in subsequent international agreements and conventions, more recently in the Stockholm agreement of 1967 or in Hungary in the Law-Decree III. of 1969, do certainly not tend deliberately to throw obstacles in the way of information so badly needed by the progress of science, yet this new appearance of copyright requires the reconsideration of whether or not the new boundaries of the legal protection of copyright will fall within the so far permitted sphere of information activities.

The study tends to point out that

1. the new formulation of copyright may not put serious obstacles in the way of continuing the existing practice of information services;
2. the Hungarian law-decree, as well as certain foreign /British, West German, Austrian, etc./ legal measures, which cast light upon the boundary between information demands and the legal protection of copyright, will be able to find solutions for the prevention of such conflicts.

In the author's opinion, in case of - still unexperienced - emergency, Hungarian legislation will find adequate solution without violating its international commitments.

zz²zz

НИЖАЛОВСКИ, Э.: Научная документация и авторское право

Для научных работников быстрая информация о результатах других является необходимой. Сбором, хранением и поиском информации занимается информатика. Эта дисциплина имеет уже широкую литературу.

Новые черты авторского права, отражающиеся в новых международных соглашениях, в числе этих в стокгольмском соглашении от 1967 года, в Венгрии в III-ем законе от 1969 года, наверно не назначены препятствовать информации, все-таки новая форма права вызывает необходимость рассмотрения того, что новые границы защиты авторского права не являются ли более узкими до сих пор разрешенных границ информационной деятельности.

Автор старается доказать, что 1. новая форма авторского права не препятствует проведению информационной деятельности в прежних рамках; 2. венгерский закон и некоторые заграничные (английские, западногерманские, австрийские) юридические правила, освещающие границы запросов на документы и защиты авторского права, содержат возможность избежания столкновений такого рода. По мнению автора - если понадобится - венгерское правотворчество может найти соответствующее решение проблемы без нарушения международных обязательств.

= =

NIZSALOVSKY, E.: Wissenschaftliche Dokumentation und Autorenrecht

Die laufende Information der Wissenschaftler über die wissenschaftliche Arbeit anderer Forscher ist unentbehrlich. Die Informatik befasst sich mit der Sammlung, Speicherung und Recherche des Informationsmaterials. Selbst diese Disziplin verfügt über eine riesige Literatur.

Die neuen Tendenzen des Autorenrechts, die in den immer neueren internationalen Vereinbarungen, neuestens in der Vereinbarung von Stockholm vom Jahre 1967 und in Ungarn im Gesetz Nr.3. vom Jahre 1969 sich widerspiegeln, sind gewiss nicht so gemeint, dass sie mit Absicht neue Hindernisse in den Weg der von der wissenschaftlichen Entwicklung erforderten Information legen sollen. Die neue Erscheinungsform des Rechts erfordert jedoch die Untersuchung der Frage, ob die neuen Grenzen des Autorenrechtsschutzes nicht innerhalb der Grenzen der bisher angenommenen Informationstätigkeit fallen.

Die Abhandlung wünscht auf folgendes hinzuweisen:

1. die neue Entwicklung des Autorenrechts darf keine Schwierigkeiten in der Weiterführung der Informationstätigkeit innerhalb der bisherigen Rahmen verursachen;

2. das ungarische Gesetz, sowie einige ausländische /England, BRD, Österreich usw./ Rechtsnormen, welche die Nachbargebiete der Dokumentationsansprüche und des Autorenrechtsschutzes erhellen, sind imstande eine Lösung zu finden, die für die Beseitigung solcher Zusammenstöße geeignet erscheint.

Laut der Feststellung des Autors kann die ungarische Rechtsgebung - auch im Falle einer bisher sich noch nicht ergebenden Lage - eine entsprechende Lösung finden, ohne ihre internationalen Obligationen zu verletzen.